

PARADÍS de Toni Morrison

“Com podia una missió tan honesta i benaurada devorar-se a si mateixa i convertir-se en el món d'on havien escapat?”

Qualsevol persona a qui preguntéssim definiria el “paradís” com un indret amb un paisatge ideal, en convivència amb persones ideals i on la felicitat seria un estat emocional permanent, sense caure mai en l'avorriment ni sentir mai la necessitat de cercar res de millor. Al cap i a la fi, el paradís és el recer que la tradició religiosa ens reserva per a l'eternitat.

El títol és doncs una de les claus de lectura d'aquesta novel·la de la Toni Morrison, ara ja descatalogada i només disponible en biblioteques, potser perquè l'escriptura d'aquesta autora, deixeble estilística de Faulkner, demana molt d'esforç, concentració i paciència. Posar-hi les tres condicions té recompensa: els seus llibres tenen tant de contingut que si l'exposés linealment, cada relat seria un volum d'enciclopèdia.

El Paradís és el que van voler crear un grup de quinze famílies alliberades de l'esclavatge, fent un llarg recorregut per les terres més aspres dels Estats Units, sent víctimes del rebuig dels temuts i odiats blancs però també dels germans negres que ja havien trobat una estabilitat. Finalment, van poder establir-se a Oklahoma, en uns terrenys adquirits als indis després d'un any de negociacions. El poble, anomenat Ruby, va ser creat del no-res per les mans de cada membre d'aquestes quinze famílies amb l'objectiu culminant de crear un espai de llibertat i de pau per als seus habitants, expressat amb l'al·legoria narrada al primer capítol: una dona podia sortir de nit pels camins de Ruby, caminar tranquil·lament per la fosca i la solitud, fins arribar a una altra casa de portes obertes on podria entrar sense que la propietària s'espantés, podrien conversar tranquil·lament i, encara en plena nit, la dona podia tornar novament pel mateix camí, sense que res li causés ni el més mínim temor. A Ruby es va establir la seva pròpia llei i no calien ni jutges ni policies.

Però dues generacions més enllà, l'orgull pels ancestres conviu amb l'anhel de la revolució pel reconeixement dels drets civils, en plena època de lluita marcada per l'assassinat de Martin Luther King. Els pares de família viuen ancorats en l'homenatge als avis que van fer possible la seva llibertat lluny dels blancs i lluny de les humiliacions, mentre intenten controlar i apaivagar les ànsies de revolució dels seus fills que troben a Ruby una barreja indestruïble d'amagatall i de presó. El lloc de reunió dels vilatans, el “Forn”, símbol de l'home que s'ha fet a si mateix, resumeix l'evolució de les esperances negres: del lema “Guardeu-vos de la ira del Senyor” que van escriure els fundadors al “Sigueu la ira del Senyor” de la generació més novella que ha de prendre el relleu. La lluita del nou i del vell troba un tràgic desenllaç en un “Som la ira del Senyor” quan les armes gosen disparar-se contra els conciutadans considerats perillosos.

I qui són aquests conciutadans considerats perillosos? Tots aquells que s'aparten de les normes dictades pels descendents de les famílies fundadores, governades extraoficialment per un sol clan, els Morgan, els propietaris del banc i, per tant, ostentadors del poder econòmic i del crèdit sota el qual viu tota la resta. A pocs quilòmetres del poble hi ha un Convent, antigament refugi de les noies índies extraviades que trobaven en les monges acollida, menjar, protecció i una nova oportunitat (a més d'una nova i única forma de pensar). El Convent, abandonat per la seva orde, queda en l'oblit quan només hi resta una monja i una dona, Consolata, que hi viu des dels 9 anys, quan la religiosa la va rescatar de la prostitució en un país sud-americà immers en la pobresa. Consolata serà la dona que regirà aquest espai car no pot anar enlloc més: no té cap paper que demostrï la seva existència ni coneix res més que la vida monàstica feta a mida d'un entorn desèrtic. Consolata durà les primeres esquerdes al poble quan s'enamori, per primera vegada als 39 anys, d'un dels germans Morgan, ja casat i amb fills. El germà bessó de l'adúlter ho viurà amb reprovació, la muller de l'adúlter, en canvi, aprendrà a perdonar la dona que només havia estimat quan el seu matrimoni estava encallat en el silenci i es farà amiga de la mateixa dona que més tard salvarà el seu fill d'un accident de cotxe. Les dones pateixen en silenci l'orgull dels homes que han fet la seva llei i han oblidat les sensibilitats que fan respirable la quotidianitat.

El Convent, poc a poc, es converteix en refugi de les dones maltractades per la vida, que han estimat massa, que han sofert violacions, que són víctimes de la seva pròpia por a viure. Consolata esdevindrà la mare que acull i deixa fer a Mavis, que vivia amb tanta por que va matar

els seus propis bessons en no adonar-se que deixava el cotxe al sol i amb les finestres tancades; Grace, que té el seu pare al corredor de la mort i el seu fill mort en una manifestació als deu anys; Seneca, filla d'una noia de 14 anys que només coneix cases d'acollida i que viu provocant-se "carreteres de sang", cercant confusament el càstig i l'atenció maternal dels que l'envolten; Pallas, la Divina, víctima de l'abús de la seva pròpia mare. Totes són fugitives empedreïdes fins que en el Convent troben la llibertat de marxar que les fa restar inamovibles a l'indret. Elles són les víctimes propiciatòries dels homes de Ruby que creuen que la dignitat de la vila és en perill. Elles, com les bruixes de la Inquisició, són acusades de tots els mals que afecten les famílies decents simbolitzats pels naixements bords, fruits de la consanguinitat perpetuada per una xenofòbia dels negres antracita contra qualsevol altre color negre identificat com a blanc. Elles lluiten amb les seves rialles contra fredes armes de foc.

La mort s'instal·la a Ruby i, a partir dels fets del Convent, anònims en una terra massa lluny de tot, la població aprèn a desconfiar de la xenofòbia i de la misantropia; la futura instal·lació d'una benzinera promet l'obertura de carreteres i, per tant, l'esperança que un gresol d'idees i gent faci oblidar els vergonyosos fets producte d'un excés de por i d'orgull.

Bona lectura d'aquesta obra mestra!

Muntsa Farré